

JOHN KESSEL

BUFFALO

JOHN KESSEL se narodil roku 1950 v New Yorku a žije v Raleigh ve státu Severní Karolína, kde působí jako profesor americké literatury na státní univerzitě. Jako autor erudovaných kratších prací často využívá různých odkazů – nebo přímo pastiše – na všeobecně známá kulturní díla. První povídka se mu podařilo prodat v roce 1975 a z jeho raných věcí jsou nejznámější tituly *Jiný sirotek* (Another Orphan 1982, česky F&SF CZ 3/96) a *Buffalo* (Buffalo 1991, česky zde poprvé). Nadále pokračuje v publikování působivých kratších prací, počítaje v to několik bláznivých komedií s neustále se vracejícím detektivem Detlevem Gruberem – z poslední doby sem patří povídka *To vše je pravda* (It's All True 2003) – a cyklus povídek odehrávajících se ve stejném světě jako na Pamětní cenu Theodora Sturgeona nominovaná povídka *Jalovec* (The Juniper Tree 2000). Kesselova povídková tvorba byla shrnuta do dvou knih: **Setkáme se v nekonečnu** (Meet Me In Infinity 1992) a **Opravdový Američan** (The Pure Product 1997), publikoval rovněž čtyři romány – **Pláž svobody** (Freedom Beach 1985, ve spolupráci s Jamesem Patrickem Kellym), **Dobré zprávy ze vzdáleného vesmíru** (Good News from Outer Space 1989), **Zkorumpování doktora Hodného** (Corrupting Dr. Nice 1996) a **Devadesát procent čehokoli** (Ninety Percent of Everything 2001, ve spolupráci s Jamesem Patrickem Kellym a Jonathanem Lethemem).

Kritik John Clute o Kesselově psaní prohlásil, že „se zdá být jedním z autorů schopných namířit nástroje science fiction žánru do lidské duše“ – něco podobného dělá rovněž v následujícím autobiografickém příběhu.

V lednu roku 1934 odcestoval H. G. Wells do Spojených států, kde navštívil Washington a setkal se s prezidentem Franklinem De lano Rooseveltem. Wells, kterému bylo šedesát osm let, doufal, že Nový úděl bude znamenat revoluční změnu americké ekonomiky, krok kupředu pro „Veřejné spiknutí“ racionálních myslitelů, jež vyústí ve vznik celosvětového socialistického státu. Celých čtyřicet let podřizo val veškeré své umělecké ambice propagaci této vize. Ale v roce 1934 už Wellsův optimismus spolu s energií na zachraňování světa vyhasínal. Když byl ve Washingtonu, chtěl vidět nějaké programy sociální péče, a Harold Ickes, Rooseveltův tajemník pro vnitřní záležitosti, mu zařídil návštěvu v táboře Sboru ochránců přírody ve Fort Huntu ve Virginii.

Stalo se, že v tom táboře byl tehdy můj otec. Od malička četl dobrodružné příběhy; byl velkým fanouškem Edgara Rice Burroughse a H. G. Wellse. Tohle je příběh jejich setkání, k němuž nikdy nedošlo.

V Buffalu je zima, ale tady kvetou stromy, ráno zpívají drozdi a pot, jenž teče z mužů, kteří čistí houštiny, sázejí stromy a opravu jí cesty, vysušuje teplý větrík. V barácích ve Fort Huntu v lesíku na virginské straně Potomaku jich žijí dvě stovky. Nosí uniformy z ar mádních přebytků. Ráno posnídají krupicovou kaši, seržant Sauter je shromáždí na nástupišti, vyšplhají na auta a lesáci je vezou tam, kde je dnes potřeba pracovat.

Kesselova četa už několik týdnů pracovala poblíž cesty u řeky, čistila odpočívadla a zatáčky. Vysoké borovice mají mělké kořeny a jarní déšť smyl zeminu až do té míry, že vítr neustále kácel stromy na silnici. Zatímco většina mužů pracuje na zemi, pár jich má za úkol ořezat vršky borovic u silnice tak, aby ji v případě pádu nezablokovaly. Většina mužů tvrdí, že se bojí výšek. Kessel se nebojí. Asi tak před rokem nebo dvěma pracoval doma v Michiganu jako dřevorubec. Je to tvrdá práce, ale on je na tvrdou práci zvyklý. Aspoň vypadl z Buffala.

Nákladňák rachotí a nadskakuje na silnici, která bude za naší současnosti pamětní alejí George Washingtona, jakmile Výbor pro pracovní projekty odstartuje její budování. Vlhký vzduch je zatím chladný, ale dnes bude zase horko, kolem třicítky. Pár chlapců se začne bavit o tom, jestli federálové někdy chytí Dillingera. Jiní mluví o ženách. Chtějí o víkendu vyrazit do Washingtonu a podívat se do tančiren. Kessel rád tancuje; je dobrý tanečník. Foxtrot, lindyhop. Když se opije, rád zpívá, a je pohotový. Hodně toho namluví, škádlí děvčata.

Když dorazí na místo, předák pošle většinu kluků čistit terén u silnice, kde bude vyhlídka. Kessel si navlékne šplhací postroj, chopí se sekery a vyleze na první strom. Prvních šest metrů je bez větví, dál už se šplhá hůř. Jen krátce mrkne dolů, aby se přesvědčil, jestli je dost vysoko. Zapře se, oporka se mu zadírá do ramene, a začne sekát do kmene na straně přivrácené k silnici. Musí se to umět, aby vršek spadl na správnou stranu. Když je připravený, křikne dolů a varuje ostatní. Pár rychlých úderů sekerou na druhou stranu, zatlačit, ozve se zapraskání a koruna padá. Zapře se nohama, skloní hlavu a sevře kmen. Vršek stromu spadne a zbytek se těžkopádně kývá s i Kesselem, který

nahoře kmitá jako mravenec na metronomu. Jakmile se borovice přestane kymáčet, sjede dolů a vyleze na další strom.

Umí svou práci dělat dobře, je výkonný a opatrný. Není příliš silný – je štíhlý, ne urostlý – ale už v mládí se u něj projevoval smysl pro detail, jehož jsem si jako kluk všiml, když stavěl náš dům.

Četa pracuje celé dopoledne, potom jde na oběd k pojízdné kantýně. Muži si pořád stěžují na jídlo a na to, že je ho málo, ale donedávna mnozí z nich žili ve městech z chatrčí a k jídlu neměli nic. Zatímco jedí, dva chlapeci popichují Kessela, že prý pracuje moc rychle. „Co čekáš od yankeeho?“ řekne jeden z jižanských kluků.

„To není žádný yankee, ale polský přivandrovalec.“

Kessel se je snaží ignorovat.

„Co kdybys ho nechal být, Turkele?“ ozve se Cole, jeden z Kesselových kamarádů.

Turkel je velký blondák z Chicaga. Někteří tvrdí, že se přihlásil do tábora, aby se vyhnul stíhání pro ozbrojenou loupež. „Pracuje moc poctivě,“ ohradí se. „Vypadáme vedle něj špatně.“

„Na to není potřeba moc pracovat, abys vypadal špatně, Lou,“ odsekne Cole. Ostatní se zasmějí a Kessel je rád, že se ho kamarád zastal. „Jack si zaslouží uznání. Přinejmenším měl dost rozumu, aby odešel z Buffala.“ Zase smích.

„Na Buffalu není nic špatného,“ řekne Kessel.

„Kromě padesáti tisíc nezaměstnaných přivandrovalců,“ nedá se Turkel.

„Hádám, že v Chicagu nezaměstnané nemáte,“ opáčí Kessel. „Přišel jsi, jen aby sis trochu zacvičil.“

„Až na to, že moc necvičí, když vyloženě nemusí!“
píchne si Cole.

Přichází předák a žene je zpátky do práce. Kessel, popuzený Turkelovým výpadem, vyleze na další strom. Co je to za člověka, že si stěžuje, když někdo tvrdě pracuje? Jen to ukazuje, že se i slušní kluci musejí potýkat s pitomci, kteří je stahují dolů.

Ale to není nic nového. Už to zažil v Buffalu.

Buffalo ve státě New York je symbolickým domovem tohoto příběhu. V letech předcházejících první světové válce vyrostlo v jednu z největších průmyslových metropolí Spojených států. Nachází se na místě, kde z jezera Erie vytéká řeka Niagara, strategicky blízko levné elektřině z Niagarských vodopádů a levné lodní dopravě po jezerech ze středního západu, a je centrem ocelářství, automobilového a chemického průmyslu, mele se tu obilí a vaří pivo. Hlavní zaměstnavatelé – Bethlehem Steel, Ford, Pierce Arrow, Gold Medal Flour, National Biscuit Company, Ralston Purina, Quaker Oats, National Aniline – přitáhli tisícovky imigrantů, jako je Kesselova rodina. Na Delaware Avenue stála panovačná, stylizovaná sídla, reprezentace stávajícího kapitálu města, pseudorenesanční domy navržené Stanfordem Whitem, obrovské protestantské kostely a byzantská synagoga. Město se chlubilo prvním moderním mrakodrapem, projektovaným Louistem Sullivanem v devadesátých letech devatenáctého století. Díky výnosným továrnám, několikajazyčné směsi pracovních sil, třídnímu systému a rychlému rozvoji bylo Buffalo ztělesněním moderního industriálního kapitalismu. Je to místo, odkud přišel Kessel – takřka vyjádření jeho vlastní osobnosti – a také místo, odkud, jak se obává, možná nikdy neuteče. Studené, špinavé město

ovládané církví a rodinou, úzkoprsé a přecpané lidmi, navždy odsouzené hrát druhé housle Chicagu, New Yorku a Bostonu. Nabízí přistěhovalcům stálou práci v nějaké továrně nebo zpracovatelském závodě, ale přestože Kessel by to tak říct nedokázal, také nad ně staví strop. Ztělesňuje všechna zklamaná očekávání, lidské meze, okázalé kompromisy, nevyhnutelnou nutnost volit účelné před krásným, americký ekonomický systém, který ze všeho dělá zboží a hodnotí lidi podle jejich bankovních kont. Je to domov průmyslového proletariátu.

Není ojedinělý. Mohl by to stejně dobře být Youngstown, Akron, Detroit. Je to město, kde jsme já a můj otec vyrostli.

Odpoledne je horké a nehybné; během přestávky se Kessel svlékne do půl těla. Kolem druhé přijíždí velké černé auto a zastaví na krajnici. Zezadu vystoupí dva muži v oblecích a jeden si promluví s předákem lesáků, který uctivě přikyvuje. Pak svolá své dělníky.

„Chlapci, tohle je pan Pike z ministerstva pro vnitřní záležitosti. Přivezl hosta, který se na nás chtěl podívat, spisovatele, pana H. G. Wellse z Anglie.“

Většině mužů je to naprosto jedno, ale v Kesselovi to jméno zažehne jiskru. Zadíává se na nevysokého, břichatého muže v tmavém obleku. Ten se potí a otírá si knír.

Předák vyšle Kessela, aby jim předvedl, jak zkracují vršky stromů. Ukazuje návštěvníkům, jak ostatní s hráběmi a lopatami zarovávají zem na místě, kde bude vyhlídka. Další stavějí z usekaných vršků křivý plot. Kessel shora mezi údery sekery slyší jejich hlasy. H. G. Wells. Vzpomíná si, jak četl v magazínu *Amazing Stories* spisovatelovu *Válku světů*. Četl i *Dějiny světa*. Ty příběhy,

dějiny, jsou tak obsáhlé, až se zdá nemožné, že jejich autor stojí ani ne devět metrů pod ním. Snaží se soustředit na sekeru a na strom.

Nadešla správná chvíle. Křikne dolů. Muži se podívají nahoru. Wells si sundá klobouk a zastíní si oči rukou. Řídnou mu vlasy a shora vypadá ještě menší. Je zvláštní, jak mohou velké myšlenky vznikat v tak malém člověku. Je to svým způsobem zklamání. Wells se nakloní k Pikeovi a něco říká. Koruna stromu padá. Borovice skáče jako splašený mustang a Kessel se drží zuby nehty.

Sleze dolů a má v úmyslu Wellsovi něco říct, sdělit mu, jak ho obdivuje, ale jakmile stojí na zemi, pohled na ty dva muže v oblecích a vědomí, jak je zpocený, ho od toho odradí. Zamíří k dalšímu stromu. Po dalších deseti minutách muži nastoupí do auta a odjedou. Kessel proklíná sám sebe, že nevyužil příležitosti.

Toho večera sedí Wells v hotelu New Willard se starými kamarády Clarencem Darrowem a Charlesem Russellem. Darrow a Russell přijeli do Washingtonu svědčit před kongresovou komisí ve věci zprávy o monopolistických dopadech zákona o národní obnově, kterou právě zaslali vládě. Pravé křídlo se snaží podkopat Rooseveltův program správy průmyslu a Darrowova zpráva jim nahrává přímo do rukou. Wells se marně snaží přesvědčit Darrowa, že je to krátkozraké.

„Roosevelt chce obětovat malého člověka velkým korporacím,“ tvrdí rozvášněně Darrow.

„Malého člověka? Ten tvůj malý člověk je jen romantická fantazie,“ odvětlí Wells. „Neutlačuje ho Nový úděl, ale rozvoj průmyslu. Dvacáté století. Nemůžeš uzákonit návrat do roku 1870.“

„Ale co se stane s jednotlivcem?“ ptá se Russell.

Wells si odfrkne. „Běž se podívat na ulici. Jednotlivec stojí na rohu a prodává jablka. Zachránit ho může jedině spojené úsilí inteligentních, nesobeckých lidí. Ne tvůj volný trh.“

Darrow potáhne z doutníku, vydechne, usměje se. „Nerozčiluj se, H. G. Nepracujeme pro Standard Oil. Ale kdybych si musel vybrat mezi byrokratem a chlapem, který u čerpací stanice pumpuje benzín, vyberu si pumpaře.“

Wells vidí, že proti americkému mýtu prostého člověka nemá šanci. „Ten tvůj pumpař pracuje pro Standard Oil. A když jsem se naposledy díval, volný trh nevěnoval jeho zájmům moc pozornosti.“

„Dej si ještě víno,“ vybídne ho Russell.

Russell jim dolije sklenice výborným bordeaux. Jídlo bylo prvotřídní. Wells pokládá debatu za podnětnou, i když nemůže zvítězit; kdysi by mu to stačilo, ale s postupem let v něm touha zvítězit sílí. Doba je vymknuta z kloubů a kdykoli se rozhlédne, vidí sílící zoufalství. Nový světový řád je nezbytný – je to tak jasné, že to musí vidět i hlupák – ale jestli nedokáže přesvědčit ani radikály, jako je Darrow, jakou má naději, že získá souhlas podílníků veřejných fondů?

Odpověď je jasná, změny budou muset proběhnout i přes jejich nesouhlas. Jak je to zřejmě připravený udělat Roosevelt. Wellse večere u prezidenta povzbudila natolik, že ho tahle debata nemohla rozházet.

Wells nadhodí téma, které vyčetl ve *Washington Postu*. Přednášejícímu z komunistické strany – mladému černochovi – zakázali mluvit na Virginské univerzitě.

Wells se ptá: zakázali ho, protože je komunista, nebo protože je černý?

„Ve Virginii je osudné obojí,“ odpoví Darrow sardonicky.

„Ale studenti poukazují na to, že univerzita už dříve dovolila promluvit komunistům, a také povolila černochům hudební vystoupení.“

„Mohou hrát, ale nesmějí mluvit,“ praví Russell. „To není nic neobvyklého. Běž se podívat do tančírny Paradise, je to něco přes kilometr odsud. Mají tam černošskou kapelu, ale černoši dovnitř nesmějí.“

„Měl by sis je jít poslechnout,“ vybízí Wells Darrow. „Hraje tam Duke Ellington. Slyšel jsi o něm?“

„Ten hraje džez, ne?“

„Takový džez jsi ještě neslyšel,“ odpoví Darrow. „Je to něco úplně nového. Měl bys o tom napsat v některé ze svých utopií.“

Všichni tři jsou pro pomoc barevným. Darrow obhajoval černochoy obviněné z těžkých zločinů. Wells se na své první návštěvě v Americe před téměř třiceti lety setkal s Bookerem T. Washingtonem a ten na něj udělal dojem, nicméně mírumilovné soužití bílé rasy s barevnými stále pokládá za problematické.

„Na čem teď pracuješ, Wellsi?“ zeptá se Russell. „Jakou další nepravděpodobnou představu nám předhodíš? Rovnost ras? Sexuální svobodu?“

„Píšu filmovou verzi *Světa za sto let*,“ odpoví Wells.

Vypráví jim o svém scénáři, popisuje jim budoucnost, jakou vymyslel. Apokalyptickou válku, nesmírně brutální, která v jeho filmu začne v roce 1939. V této válce budou vědecké vynálezy sloužit k ničení způsobu, vedle nichž vyblednou i hrůzy první světové války. Celé lidské

populace budou zničeny. Ale z ruin potom povstane nový svět. Orgie násilí vyčistí z lidské rasy poslední zbytky kmenového myšlení. Inteligentní a cílevědomí pak začnou řídit bezcílne a slabé. Noví lidé. Čistší, silnější, racionálnější. Wells to má před očima. Mluví dál, plynule, jistě, až do noci. Jeho mysl je plná nápadů. Vidí, že Darrowa a Russella i přes jejich severanský individualismus vize chytla.

Budoucnost je možná v ohrožení, ale není zcela uzavřená.

V pátek večer, v barácích ve Fort Huntu, leží Kessel na kavalci a čte si ohmatané *Wonder Stories*. Je někde v půlce povídky o vědci, který vynalezl evoluční komoru, jež posune během hodiny jeho vývoj o 50 000 let do budoucnosti a promění ho v telepatické monstrum s obrovským mozkem. Vědec není schopen žádných emocí a chce ovládnout svět. Ale jeho tělo zakrnělo. Podaří se hrdinovi, mladému inženýrovi, šílence zastavit?

U prkenného stolu v uličce hraje parta poker o cigarety. Povídají si o ženách a psech. Cole složí karty a jde si sednout na vedlejší postel. „Pořád to čteš, Jacku?“

„Nesud', dokud to nezkusíš.“

„Jedeš s námi zítra do Washingtonu? Seržant Sauter říkal, že se můžeme svézt na některém náklad'áku.“

Kessel se nad tím zamyslí. Cole si nejspíš chce půjčit peníze. Dva dny po výplatě je švorc. Neumí si nic odříct. Kessel utrácí nenápadněji; obvykle jde do Alexandrie – je to asi deset kilometrů – a navštíví kino nebo jen tak chodí po městě. Ale rád by se podíval do Washingtonu. „Tak jo.“

Cole se zadívá na skicák vykukující zpod Kesselova polštáře. „Máš zas nějaké pěkné obrázky?“

Kessel okamžitě lituje, že Coleovi důvěřoval. Nemůže však nic namítat – skicák je plný obrázků filmových hvězd, jež nakreslil. „Učím se kreslit. A aspoň nemarním čas jako vy ostatní.“

Cole se zatváří vážně. „Poslouchej, nejsi lepší než my,“ řekne bez hněvu. „Jsi prostě další přivandrovalec. Nebud' náfuka.“

„Jen proto, že se chci zlepšovat, ještě nejsem náfuka.“

„Hej, Cole, hraješ nebo ne?“ křikne Turkel od stolu.

„Sni dál, Jacku,“ uzavře Cole a vrátí se ke hře.

Kessel se snaží číst, ale už ho to nezajímá. Je mu jasné, že hrdina nakonec šíleného vědce porazí. Založí si ruce za hlavou a zadívá se na suky v trámech.

Je to pravda, tráví hodně času sněním. Ale chce toho hodně dokázat a nebude marnit život popíjením a proháněním děvčat jako ostatní.

Byl odjakživa jiný. Tišší, chytřejší. Bylo jasné, že z něj bude něco lepšího než z ostatních; je sečtělý a umí mluvit. I když nedodělal střední školu, čte kdeco: *Amazing*, *Astounding*, *Wonder Stories*. Věří v budoucnost. Nechce skončit na celý život někde v továrně.

Kesselovi rodiče odešli z Polska v roce 1913. Jmenovali se Kisielovi, ale jeho jméno poněmčili v německé katolické škole. Deset let se rodina stěhovala z jednoho středně velkého průmyslového města do druhého a Joe Kiesel střídal zaměstnání. Springfield. Utica. Syrakusy. Rochester. Vzpomíná, jak o půlnoci nakládali na vůz všechn svůj majetek, aby nemuseli platit další nájemné za zchátralý dům v Syrakusách. Pamatuje si, jak táhl vozík do pivovaru v Utice a v ruce držel niklák na soudek piva pro otce. Vzpomíná si, jak se konečně usadili ve čtvrti First Ward v Buffalu. First Ward se rozkládala u ústí Erijského

kanálu a odjakživa tu bydleli Irové, Kisielovi byli jediní Poláci v okolí. Tady získal chameleonskou schopnost zapadnout mezi ostatní, ačkoli ve skutečnosti se odsud chtěl dostat. Jenže musel chránit matku, sestru a malé bratry před otcovými opileckými útoky. Když Joe Kisiel v roce 1924 zemřel, všem se ulevilo, i když jeho syn tím pádem musel začít vydělávat, aby uživil rodinu.

Deset let se snažil z pout odpovědnosti uniknout. Toužil po svobodě a bezstarostnosti cestování, po místech jiných než to, na němž vyrostl, po romantickém místě, kde svítí slunce a kde by ze sebe mohl udělat něco stoprocentně amerického.

Přestože měl spoustu ambicí, nikdy nedosáhl ničeho významného. Stal se z něj flákač, který neustále měnil zaměstnání. Začal jako stavěč kuželek v kuželkárně, pak odešel do mlýna. Tam by zůstal, jenže se u něj objevila alergie na moučný prach, stal se tedy elektrikářem. Zůstal by elektrikářem, ale nepohodl se s šéfem a dostal se na černou listinu. Kvůli otci odešel z Buffala; kvůli matce se tam vracel. Když udeřila hospodářská krize, pokusil se sehnat práci v automobilce v Detroitu, to však byla v kolabujícím systému jednoduše pitomost a tak skončil na farmě na poloostrově jako nádeník a potom jako dřevorubec. Byla to sezónní práce a když sezóna skončila, neměl co dělat. V zimě roku 1933 se přihlásil do pracovního programu, aby nemusel mrznout v severním Michiganu. Teď posílá dvacet pět ze třiceti dolarů výplaty matce a sestře do Buffala. A představuje si budoucnost.

Kdykoli na ni myslí, vidí dvě budoucnosti. Ta první je budoucnost z časopisů a knih. Jasná, srozumitelná, jednoduchá. My, když se díváme do minulosti, ji vidíme jako patnácticentový utopismus z *Vědy a vynálezů* Huga

Gernsbacka, který kvetl za hospodářské krize. Degradace zázračných vynálezů, na kterých Wells na začátku postavil svou reputaci, minus teoretizování o společnosti, které pohánělo Wellsovy technologické spekulace. Odvaha pro prostého člověka. Na vyprávění o úžasném světě budoucnosti lidem, jako je Jack Kessel, se dají vydělávat peníze.

Druhá budoucnost je vlastní. Není tak zřetelná. Je v ní práce. Dobré zaměstnání, dělá něco, co ho baví, používá své schopnosti. Nepracuje pro někoho jiného, dělá něco, co bude užitečné ostatním. Buduje něco pro budoucnost. A také žena, slušná žena, kterou bude mít za manželku. Ne nějakou lacinou královnu tanečního parketu.

Když tedy spatřil na vlastní oči H. G. Wellse, něco to pro něj znamenalo. Měl své pochybnosti. Je mu dvacet devět let, už není dítě. Jestli se má někam dostat, musí k tomu dojít co nejdřív. Má pocit, že se mu přihodí něco významného. Wells je člověk, který vidí do budoucnosti. Pohybuje se v tom jasném světě, kde všechno dává smysl. Reprezentuje to, po čem Kessel touží.

A on nechce skončit zpátky v Buffalu.

Vytáhne zpod polštáře skicák, tentýž, který mi bude za dvacet let ukazovat. Obrací listy s obrázky filmových hvězd: Jean Harlowová, Mae Westová, Carole Lombardová – krásná, nedosažitelná tvář, po níž touží – a přírodních scenérií: řeky, lesy, ptáci – až se dostane na prázdnou stránku. Stránka je prázdná jako budoucnost, čeká, co na ni nakreslí. Nechá se unášet představivostí. Vidí orla, letícího vysoko nad horami na západě, jež nikdy neviděl, ale ví, že je jednoho dne navštíví. Orel je Amerika; v jeho vlastních snech. Začíná kreslit.

Kessel netušil, že Wellsovi nevyšel život tak, jak si představoval. V té době Wells opět touží po ruské emigrantce Mouře Budbergové, bývalé sekretářce Maxima Gorkého, s níž se od roku 1920 střídavě rozchází a zase dává dohromady. Jeho žena, s níž žil třicet let, Amy Catherine „Jane“ Wellsová, zemřela v roce 1927. Od její smrti byl jako utržený, chvíli zuřivě spisoval letáky a vzápětí propadal depresím a sebevražedným náladám. Mezitím si celý Londýn povídá o nedávném útoku, zveřejněném v *Time and Tide* jeho pomstychtivou bývalou milenkou Odettou Keunovou. Měly ho jeho chyby pronásledovat až za Atlantik a zhatit mu plány? Myslí si o něm Darrow, že je namyšlený Londýňan? Přepadají ho pochybnosti. Nakonec budoucnost závisí nejen na reorganizaci společnosti, ale i na nepředpojatosti lidí, jako je Darrow. K čemu je cech samurajů, když to nikdo nechce dělat?

Wellsovi se nelíbí, kam tyhle myšlenky míří. Jestli ho zklame lidská povaha, pak promarnil celý život.

Ale setkal se s prezidentem. Viděl ty dělníky na silnici. Muži, kteří šplhají na stromy, bez řeči riskují životy za minimální plat. Je snadné pokládat je za hloupé, zoufalé nebo prostě mladé, ale také si zaslouží uznání za oddanost práci. Nezdá se, že by je poháněla touha hledat a hromadit, kterou vyžaduje kapitalismus; když se na to pořádně podíváte, mohl by to být důvod, proč skončili jako chráněnci státu. A je Wells lepší než oni? Kdyby se mu nedostalo vzdělání, pracoval by teď jako pomocník v obchodě s textilem a byl by chudý.

V neděli má odjet do New Yorku. V sobotu večer sedí v pokojí, snaží se psát, večerel sám v New Willardu. Další láhev vína v něm cosi probudila, nebo to možná byl jeho

věk, a přestože se snaží uvažovat racionálně, nemá daleko k zoufalství. Moura ho odmítla. Potřebuje měkké, povzbudivé objetí milenky, ale místo toho sedí v dusném hotelovém pokoji.

Vzpomíná, jak psal *Stroj času*, žili s Jane a její nemocnou matkou v pronajatém bytě v Sevenoaks, měli málo peněz a báli se, kdy je bytná vyhodí. V zásuvce prádelníku leželo rozhodnutí soudu, kterým byla zamítnuta žádost o rozvod s manželkou Isabel. Vzpomíná si na teplou noc na konci srpna – podobnou této – kdy dlouho poté, co Jane a její matka odešly spát, seděl ve světle parafinové lampy u kulatého stolku u otevřeného okna a psal. Část jeho mysli byla stržena tvořivým proudem, hořela, sledovala cestovatele časem, pronásledovaného Morloky, zpátky ke sfinze, aby vzápětí zjistil, že stroj je pryč a on se ocitl v pasti a nemůže uniknout. Zároveň slyšel paní domácí venku na zahradě, jak si stěžuje sousedovi na jeho a Janiny skandální zvyky a přitom dobře ví, že ji slyší. Na jedné straně malicherné konvence zahořklého světa, na druhé, v jeho mysli – budoucnost, nebezpečí a naděje. Oknem létají dovnitř mûry, narážejí do stínítka a padají na rukopis; nepřítomně je smetl a pokračoval, rozpálený do běla. Cestovatel v čase, vyčerpaný a hladový, se vrací z budoucnosti, přiváží varování a květinu.

Wells otvírá okno hotelového pokoje, ale záclonami nepohne jediný závan vzduchu. Dole na ulici slyší hluk dopravy a hudbu. Rozhodne se, že pošle Mourě telegram, ale pak se několikrát pokusí začít a zjistí, že nemá co říct. Proč si ho odmítla vzít? Možná je už vážně moc starý a síla mužnosti, moci či intelektu, která k němu po čtyřicet

let přitahovala ženy, už nepůsobí. Vyhlídky na zbývající léta života strávená o samotě ho naplňují hrůzou.

Zapne rádio, najde hudební pořady: Morton Downey, Fats Waller. Džez. Listuje novinami, narazí na inzerát Ellingtonovy kapely, o níž se zmínil Darrow: hrají v tančírně jen kousek odsud. Ale pomyšlení na zakouřenou místnost se mu moc nelíbí. Přemýšlí, že by šel do kina. Na filmy nikdy moc nebyl. Přestože podle něj mají obrovský vzdělávací potenciál, nikdo ho zatím plně nevyužil – doufá, že se *Světlem za sto let* se mu to podaří. Výběr v novinách není moc povzbudivý: muzikál *Dvacet milionů zlatiček* v Earle, *Černá kočka* s Borisem Karloffem a Belou Lugosim v Rialtu a *Tarzan a jeho družka* v Palace. Pro tyhle Američany je ekvivalentem toho pisálka, Edgara Rice Burroughse. Knihy, které jsem četl jako dítě, které povzbuzovaly moji a otcovu představivost, považuje Wells za práci svého pošetilého učně. Jeho seriózním knihám nikdo nevěnuje pozornost. Jeho myšlenky nic neznamenají.

Wells se rozhodne zajít na Tarzana. Oblékne se do horkého počasí – washingtonské jaro je jako vrchol léta v Londýně – a jde dolů do haly. Podívá se do mapy a odjede tramvají do kina Palace, kde si koupí za dvacet pět centů sedadlo v přední řadě a jde na *Tarzana a jeho družku*.

Film nestojí za nic, romantická fantazie s prvky melodramatu, plná sexuálních narážek. Herci v hlavních rolích hrají jako dřeva, ale jejich idiocii překonává pitomý scénář. Wellse přitahuje atraktivní mladá hrdinka Maureen O'Sullivanová, ale filmu chybí jakýkoli myšlenkově náročný obsah. Přemýšlí o obecnstvu, které má o takové slátaniny zájem, a upadá z toho do deprese. Umění degradované na krmivo. Přesto je kino plné a lidé pozorně

sledují plátno. Wellsovy chmury to jen zhoršuje. Jestliže jsou tihle lidé budoucností Ameriky, pak je budoucnost Ameriky temná. Po hodině přicházejí kousky veselého šimpanze, průhledně blbá scéna, nicméně publikum se válí smíchy a Wells opouští kino. Ještě pořád je teprve večer. Kráčí po třídě lemované biografy, restauracemi a kluby. Na chodníku sedí žebráci, nikdo si jich však nevšímá. V uličce za hotelem Wells zahlédne ženu s dítětem, jak přebírají popelnice u kuchyně.

Nečekaně narazí na ceduli hlásající „Duke Ellington a jeho orchestr“. Z otevřených dveří tančírny zní džez. Wells si impulzivně kupuje vstupenku a vstupuje dovnitř.

Kessel a jeho kumpáni strávili den v nákupním areálu, který Výbor pro pracovní projekty představuje. Viděli Lincolnův památník, Kapitol, Washingtonský monument, Smithsonův institut, Bílý dům. Kessel se nechal vyfotit před sochou vojáka – fotku mám na stole. Mnohokrát jsem si ji prohlížel. Dívá se přímo do objektivu a slabě se usmívá. Jeho tvář je sebevědomá, bez jediné vrásky.

Když přijde noc, vyrazí po barech. Prohibice skončila teprve vloni a alkohol má ještě pořád příchut' senzace. Mladší kluci se okamžitě zpijí pod obraz, ale Kessel se nehodlá opíjet. Dvěma se zachce děvčat a vyrazí do šantánu; Cole, Kessel a Turkel zakotví v Paradise a poslouchají Duka Ellingtona.

Dají si pár skleniček, zatancují si s holkama. Kessel tančí s malým děvčetem s jižanským přízvukem, které se mu nechce podívat do očí. Pak jí poděkuje a vrátí se k ostatním k baru. Upije pivo. „Spatná volba, Jacku?“ zeptá se Cole.

„Nemá ráda vysoké chlapy,“ řekne Turkel.

Kessel přemýšlí, proč s nimi Turkel šel. Turkel si pořád stěžuje na „negry“ a o Ellingtonově kapele zatím řekl jen to, že nechápe, jak si banda vrzalů může vydělávat hraním muziky z džungle, zatímco bílí muži spí v barácích a třikrát denně jedí kaši. Kessel proti barevným nic nemá a hudba se mu líbí, přestože je zvyklý na jiný džez. Tenhle nepřipomíná dixieland. Je temnější, mohutnější, nebezpečnější. Ellington ve fraku sedí za pianem a vypadá, že si to užívá, chrlí malá sóla, zatímco orchestr hraje klidně a chladně.

Kessel se rozhlédne a spatří malého muže, který sedí osamoceně u parketu a dívá se na páry pohupující se v rytmu. Ke svému úžasu poznává Wellse. Dostal druhou šanci. Zaváhá jen na okamžik a vzápětí opustí kamarády, jde k Wellsovi a představí se.

„Promiňte, pane Wellsi. Asi si na mě nevzpomínáte, ale včera jste mě viděl ve Virginii při práci u silnice. Tábor veřejně prospěšných prací?“

Wells zvedne zrak k vytáhlému mladíkovi v khaki uniformě, s olivově zelenou vázankou spořádaně zavázanou a zastrčenou mezi druhý a třetí knoflík na košili. Vlasy má ulíznuté, uprostřed pěšinku. Wells si ho nepamatuje. „Ano?“

„Totiž – léta čtu vaše povídky a knihy. Obdivuji vaši práci.“

Mladíkova dychtivost na Wellse udělá dojem.

„Posad' se,“ vybídne ho.

Kessel si sedne. „Děkuji.“ Má zřetelný přízvuk. Nejistě se posadí, jako by židle byla zatížená hypotékou, a zdá se, že mu došla slova.

„Jak se jmenuješ?“

„John Kessel. Kamarádi mi říkají Jack.“

Orchestr dohraje písničku, tanečníci se zastaví a tleskají. Ellington se na pódiu nakloní k mikrofonu. „Mood Indigo,“ oznámí a okamžitě začnou swingovat: klarinet sténá v nízké poloze unisono s přidušenou trumpetou a pozounem do stabilního rytmu udávaného kytarou a metličkou v ruce bubeníka. Melancholická skladba vyhovuje Wellsově náladě.

„Jsi z Virginie?“

„Moje rodina žije v Buffalu. To je ve státě New York.“

„Aha. Před lety jsem byl u Niagarských vodopádů a jel jsem vlakem přes Buffalo.“ Wells si vzpomíná, jak jel kolem jezera lemovaného továrnami, jež chrlily do vody odpad, kolem hromad uhlí, mraků oranžového a černého dýmu z vysokých pecí. Odrané keře před špinavými řadovými domky bojovaly o život v zakouřeném vzduchu. Kraj laissez faire. „Hádám, že krize Buffalo hodně zasáhla.“

„Ano, pane Wellsi.“

„Co jsi tam dělal za práci?“

Kessel znervózní, ale trochu se otevře. „Spoustu věcí. Býval jsem elektrikářem, než jsem se dostal na černou listinu.“

„Na černou listinu?“

„Něco jsem dělal a šéf mi přikázal, abych dráty zapojil špatně. Hádal jsem se s ním, ale řekl mi, ať to prostě udělám. Čekal jsem, až odejde, potom jsem se vplížil do jeho boudy a podíval jsem se na plány. Netušil, že umím číst plány, ale já vím jak na to. Zjistil jsem, že mám pravdu a on ne. Vrátil jsem se a opravil jsem to. Druhý den to ten parchant zjistil, vyhodil mě a ještě mě dal na černou listinu.“

Wells sice neví, nakolik může mladíkově verzi věřit, ale soucítí s ním. Takové věci se musejí stávat pořád. Poznává v Kesselovi ten druh přistěhovalců, s nimiž se setkal při své návštěvě USA v roce 1906 a měl kvůli nim pochybnosti o budoucnosti Ameriky. Dospěl k závěru, že tihle Italové a Slované ze zemí, kde demokracie nemá tradici, kteří navíc neumějí anglicky, dorazí už tak zkažené politické dění. Nebudou z nich dobří občané; nebudou pracovat dobře, pokud budou moct pracovat špatně, a když uvážíme, jak je ekonomika nastavená proti nim, nikdy se jim nepodaří vyšvihnout se k lepšímu životu.

Ale Kessel je upravený, má sice přízvuk, ale mluví spisovně a chová se uctivě. Wellsovi dojde, že tohle je jeden z těch mladíků, kteří u cesty řezali vršky stromů.

Kessel si mezitím všimne, že Wells vypadá smutně. Nenapadlo ho, že by Wells mohl být smutný, a vzbudí to v něm soucit. Napadne ho, a sám je tím překvapen, že by mohl Wellsovi spravit náladu. „Co si myslíte o naší zemi?“ zeptá se.

„Zdá se, že se tu dějí dobré věci. Váš prezident Roosevelt na mě udělal dojem.“

„Roosevelt je nejlepší přítel, jakého kdy dělníci měli.“ Kessel jméno vyslovuje „růzvelt“. „On není...“ chvíli hledá slova „...není pro minulost. Je pro budoucnost.“

Wellsovi dojde, že Kessel není reprezentace třídy nebo sociologická studie, je to člověk jako on, má rozum, názory, sny. Přemýšlí o vlastním mládí, kdy bojoval s přísně rozdělenou společností. Nakloní se přes stůl. „Ty věříš v budoucnost? Myslíš, že můžeme žít jinak?“

„Myslím, že musíme, pane Wellsi.“

Wells se zase opře. „To je dobře. Já také.“

Kessela spisovatelova důvěra zaskočí. V něco takového ani nedoufal, ale neví, co říct. Chce Wellsovi vykládat o svých snech a zároveň mu položit tisíc otázek. Má nutkání položit mu tisíc otázek. Chtěl by mu povědět o všem, co viděl, a pak od něj slyšet totéž. Hledá, jak by začal.

„Mám moc rád vaše díla. Rád čtu vědeckou fantastiku.“

„Vědeckou fantastiku?“

Kessel zašoupe dlouhýma nohama. „Příběhy o budoucnosti, víte. O příšerách z vesmíru. O Mart'anech. *Stroj času*. Jste nejlepší vědeckofantastický spisovatel, jakého jsem kdy četl, hned po Edgaru Rice Burroughsovi.“

„Edgar“ vyslovuje jako „ídgr“.

„Edgar Rice Burroughs?“

„Ano.“

„Tobě se líbí Burroughs?“

Kessel si všimne nelibosti ve Wellsově hlasu. „No – ne tolik, jako, jako *Stroj času*,“ vykoktá. „Burroughs nikdy nevymyslel tak dobré nestvůry, jako jsou vaši Morlockové.“

Wells žasne. „Nestvůry.“

„Ano.“ Kessel cítí, že se něco bortí, ale neví, jak z toho ven. „Ale jeho příběhy jsou romantičtější. Ta princezna – Dejah Thoris?“

Wells nedokáže vypudit z hlavy myšlenku na Tarzana v bederní roušce na filmovém plátně a pitomé obecnstvo. Po celoživotní námaze, po stovkách knih, jež napsal, aby změnil svět, ve službách takovýchhle lidí, se dočkal tohohle? Je srovnáván s autorem brakového odpadu? S „Ídgresem“ Ricem Burroughsem? Zasměje se nahlas.

Kessel zmlkne. Ví, že se dopustil nějakého omylu, ale neví jakého.

Wellsovi zase na ramenou sedí únava jako železný plášť. „Mladíku – běž pryč,“ praví. „Nevíš, co říkáš. Vrať se do Buffala.“

Kessel zrudne. Odvrávorá od stolu. Místnost je plná hluku a smíchu. Zase narazil na zeď. Je opravdu jen hloupý přivandrovalec; má ten idiotský přízvuk, šaty. Měl mluvit o něčem jiném – o *Dějínách světa*, o politice. Jak ho však vůbec napadlo, že by s Wellsem mohl mluvit jako rovný s rovným? Wells žije v jiném světě. Budoucnost patří lidem jako on. Kessel se cítí jako oběť fantazií. Je to hořký vtip.

Chytí se barového pultu, objedná si další pivo. Jeho odraz v zrcadle za seřazenými láhvemi je malý a šeredný.

„Co je, Jacku?“ zeptá se ho Turkel. „Taky nechtěl tancovat?“

A to je v kostce příběh, který se nikdy nestal.

Nedlouho poté se Kessel vrátil do Buffala. Během druhé světové války pracoval jako jeřábník ve válcovně metrového plechu v Bethlehem Steel. Za války se seznámil se svou budoucí ženou Angelou Giorlandinovou a v červnu 1945 se vzali. Po válce z válcovny odešel a stal se tesařem. Jejich první dítě, holčička, zemřelo ještě jako malé. Druhé, chlapec, se narodilo v roce 1950. Tehdy začal stavět dům, který, stejně jako mnoho jiných věcí v životě, nikdy úplně nedokončil. Pracoval tvrdě, zplodil další dvě děti. Prožil dobrá léta a špatná léta. Vystřídal mnoho zaměstnání. Hospodářská recese v roce 1958 ho zničila; rodina žila ze sociálních dávek. Pak se to zlepšilo, ale dobré to nikdy nebylo. Po konci padesátých let Buffalo pomalu upadalo, stejně jako všechna americká průmyslová města zaskočená přechodem k

postindustriálnímu věku. Kessel nikdy nepracoval na sebe a ve stáří se mu nedařilo o nic lépe, než když byl mladý.

V roce 1946, rok před smrtí, čekala Wellse další deziluze. Snaha vytvořit přičetný svět ústila jen v sílící pocity marnosti. Zahořkl, zuřil. MOURA Budbergová si ho nikdy nevzala a tak žil sám. Přišla válka a byla svým způsobem ještě horší, než předpokládal. Dál propagoval socialistický celosvětový stát, ale mělo to stále menší smysl. Noví levičáci jako Orwell ho považovali za dinosaura, který se pohybuje mimo realitu světové politiky, prostoduchého technokrata, jenž nerozumí temnotě v lidském srdci. Wellsova poslední kniha, *Rozum v koncích*, tvrdila, že lidský druh dospěl k evoluční krizi, která povede k vymření, pokud se lidstvo nevzepne k vyššímu stavu vědomí; sám v to příliš nedoufal a nebyl přesvědčen, že k tomu dojde.

V roce 1934, když seděl ve Washingtonu v tančírně, mohl Wells pochopit, že ačkoli neustále přemýšlí o budoucnosti, ta mu dávno ne odvolatelně utekla.

Ale příběh ještě nekončí. Wells sedí ponížen ve Washingtonské tančírně a cítí se trochu provinile, že Kessela tak příkře vyhnal. Kessel zády k parketu pokořeně kouká do piva. Oba postupně vytáhne z dumání nad vlastní neschopností Ellingtonův orchestr.

Ellington stojí před velkým klavírem a za ním jeho kapela: tři saxofony, klarinet, dvě trubky, pozouny, bubeník, kytarista, basista. „Creole Love Call,“ zašeptá Ellington do mikrofonu a zase se posadí ke klavíru. Mávne rukou, jednou, podruhé, a klarinet spustí pomalou, kolísavou melodii. Přidušená trumpeta ji následuje jako ozvěna. Basa a kytara vyrážejí rozvážným krokem,

rytmickým, erotickým, bluesovým. Kessel a Wells, každý na jiné straně místnosti, aniž by si všimli jeden druhého, jsou vtaženi do melodie. Trubka zabručí chraplavé sólo. Následuje kvílící klarinet. Hudba je plná bolesti a touhy – ale bolesti ovládané, spořádané, zdrženlivé. Touhy nenaplněné, ale ne neodolatelné.

Píšu a poslouchám tu skladbu na své aparatuře. Jestliže má někdo právo na zahořklost ze zmařených snů, pak je to černoch v roce 1934. Že i takoví lidé dokázali za takových podmínek skládat tuhle hudbu, otevírá celý svět možností.

V hudbě promlouvá pravda o umění, jíž Wells nerozumí, ale ve kterou já doufám: že umění nemusí předávat nějaké sdělení, aby řeklo něco důležitého. Že umění není vždycky prostředek, jak dosáhnout konce, ale někdy je samo o sobě koncem. Že nemusí být schopné změnit | svět, přesto však může změnit okamžik.

Z hudby promlouvá pravda o životě, které Kessel, šestnáct let před mým narozením, nemůže rozumět, ale v níž já doufám: že omezený život není promarněný život. Navzdory nesplněným snům lze dosáhnout míru.

Wells poslouchá a cítí, jak se mu do duše vkrádá mír. Kessel to cítí také.

A tak čekají, klidní a vyrovnaní, než se vydají vstříc svým budoucnostem, do naší současnosti. Do světa plného omezení a ztrát. Do Buffala.

Věnováno otci.

přeložila Adéla Bartlová